5

STATISTICI COMPARATIVE ALE SECTORULUI CULTURAL DIN ROMÂNIA ŞI DIN CÂTEVA ŢĂRI EUROPENE

Studiu prezentat în cadrul conferinţei de presă organizată de Ministerul Culturii şi Cultelor (17 aprilie 2007)

INTRODUCERE

În cadrul conferinţei de presă a fost prezentat primul capitol din lucrarea "Sectorul cultural din România – infrastructură, resurse, consum". Lucrarea este unul dintre rezultatele Centrului de Studii şi Cercetări în Domeniul Culturii (CSCDC), în care sunt reunite mai multe studii efectuate începând cu 2005, anul înfiinţării centrului de către Ministerul Culturii şi Cultelor.

În capitolul 1, am fost interesaţi să evaluăm locul României în Europa din punct de vedere al resurselor culturale şi al consumului cultural. Am inclus, în primul rând, comparaţii ale sectorului cultural din mai multe ţări, sub formă de grafice (date absolute) şi hărţi (date grupate pe categorii de mărime a valorilor). Pentru aprecierea şi compararea consumului cultural pe ţări, am inclus date ale consumului propriu-zis (frecventare, audienţă), precum şi date despre resursele culturale disponibile (locuri, spectacole, săli, fond de carte etc). Toate sunt componente ale modulului de analiză infrastructură/resurse/consum, care definesc sintetic indicele vieţii culturale al unei populaţii. Domeniile culturale reţinute se regăsesc, în cea mai mare parte, în majoritatea capitolelor lucrării, conferindu-i o bună coerenţă: biblioteci, producţie editorială, muzee – cinematografe, instituţii de spectacol. Nu am inclus toate ţările din Europa în analiză, ci doar câteva ţări europene pe care le-am considerat reprezentative pentru decupajul geografic, politic şi socio-economic european actual: câteva ţări din Europa Occidentală (cele mai vechi din UE), câteva ţări nordice, câteva ţări meridionale, ţări care au aderat la UE în 2004 şi în ultimul val de aderare din 2007, ţări din Europa de SE care nu au aderat încă la UE. Au fost trasate ierarhii ale componentelor vieţii culturale pe baza datelor statistice disponibile (preluate de la instituţiile statistice naţionale omoloage Institutului Naţional de Statistică de la noi).

Toate datele au fost ponderate prin raportarea la numărul de locuitori pentru a putea fi comparabile. Cel mai adesea, am raportat dotările culturale sau audienţa la 1.000 de locuitori, uneori însă am optat pentru alte ordine de mărime (raport per locuitor unde există un mare aflux de vizitatori, uneori mai mare chiar decât populaţia statului, de exemplu la vizitarea muzeelor, sau chiar la 100.000 de locuitori pentru instituţii de elită ca operele sau teatrele). „Topurile" rezultate ar trebui interpretate cu maximă prudenţă: dacă cea mai mare parte a datelor naţionale pentru fiecare domeniu cultural (biblioteci, teatre etc.) sunt comparabile, există şi numeroase excepţii. În mai multe ţări, categoriile domeniilor culturale au definiri proprii, greu de aliniat şi de comparat cu cele din majoritatea celorlalte ţări. Sunt redate statistic fie selectiv, fie cuplate cu alte categorii, în funcţie de organizarea administrativă naţională a sectorului cultural. De exemplu, în Republica Cehă sunt incluse în statistici doar teatrele de stat, în Italia şi Franţa statisticile centrale includ doar muzeele care aparţin instituţiilor centrale şi sunt „ignorate" cele organizate de autorităţile locale, în unele ţări sunt incluse în categoria bibliotecilor publice şi bibliotecile şcolare, în Olanda departajarea dintre spectacolele de teatru dramatic şi alte categorii de spectacole (cabaret, operetă) este dificilă statistic. De multe ori, astfel de situaţii ne-au determinat să nu luăm în considerare unele ţări pentru a facilita totuşi comparaţia. A rezultat de aceea un număr fluctuant de ţări reţinute pentru fiecare domeniu cultural. Ierarhiile redate prin grafice sunt completate de hărţi, unde apare mai distinct decupajul spaţial dat de diferenţele de consum cultural în Europa. Fideli algoritmului „radiografie statistică"/ "sondarea comportamentului de consum", am inclus în primul capitol date desprinse din eurobarometrele de consum cultural iniţiate de structurile UE specializate în programe de dezvoltare culturală.

Biblioteci publice (număr de biblioteci/100.000 locuitori)

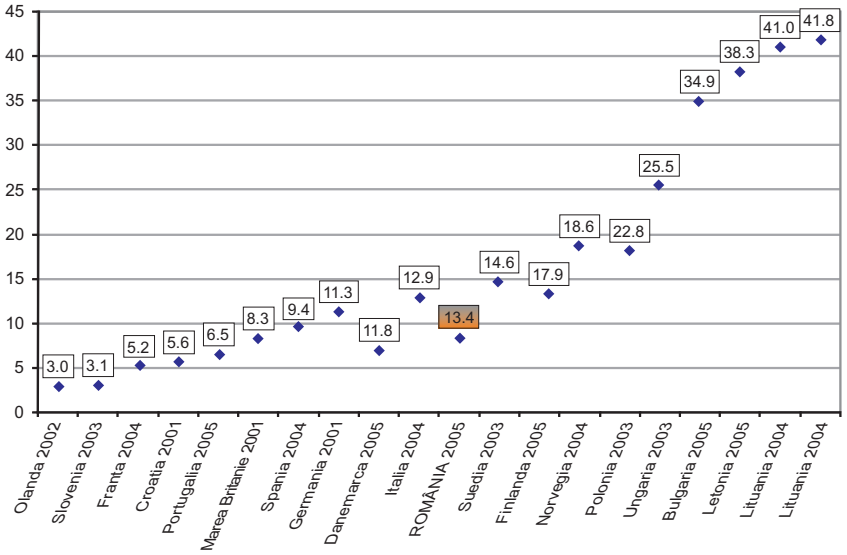

Sursa: statistici naţionale (vezi lista detaliată la pag. 41)

În ţările Europei Centrale şi de Est, reţeaua de biblioteci publice s-a redus destul de mult, chiar dacă numărul abonaţilor a rămas relativ constant, iar producţia de carte este în expansiune. România dispune de o reţea de biblioteci publice bine dimensionată, peste ceea ce oferă ţări mult mai dezvoltate economic (Portugalia, Spania, Croaţia).

Cărţi în biblioteci publice (număr de cărţi/locuitor)

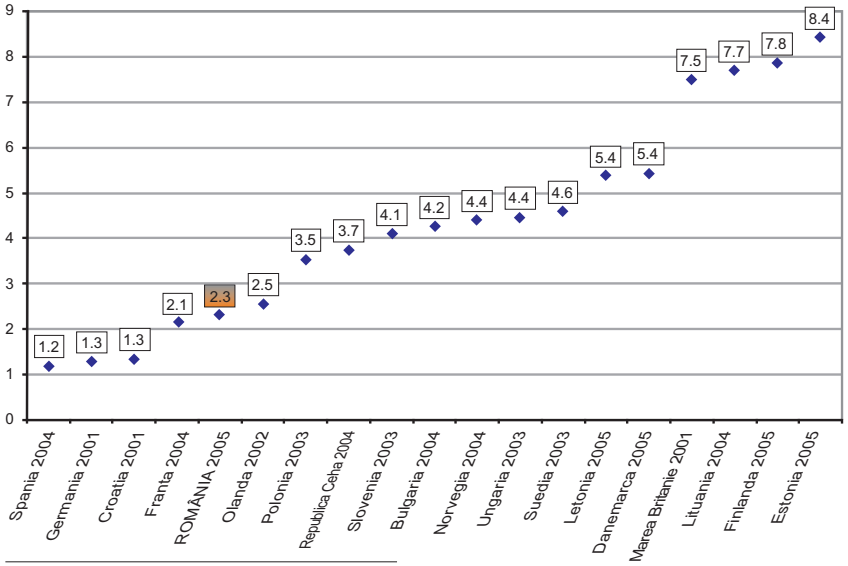

Sursa: statistici naţionale (vezi lista detaliată la pag. 41)

În ţările Europei Centrale şi de Est, oferta colecţiilor de carte din biblioteci este mult devansată de oferta tot mai bogată a editurilor. România nu face excepţie – numărul mare de titluri disponibile pe piaţă în ultimii an nu corespunde unei creşteri notabile a ofertei de carte pentru abonaţii bibliotecilor.

Biblioteci publice în unele state europene – reţea de biblioteci şi fond de carte disponibil

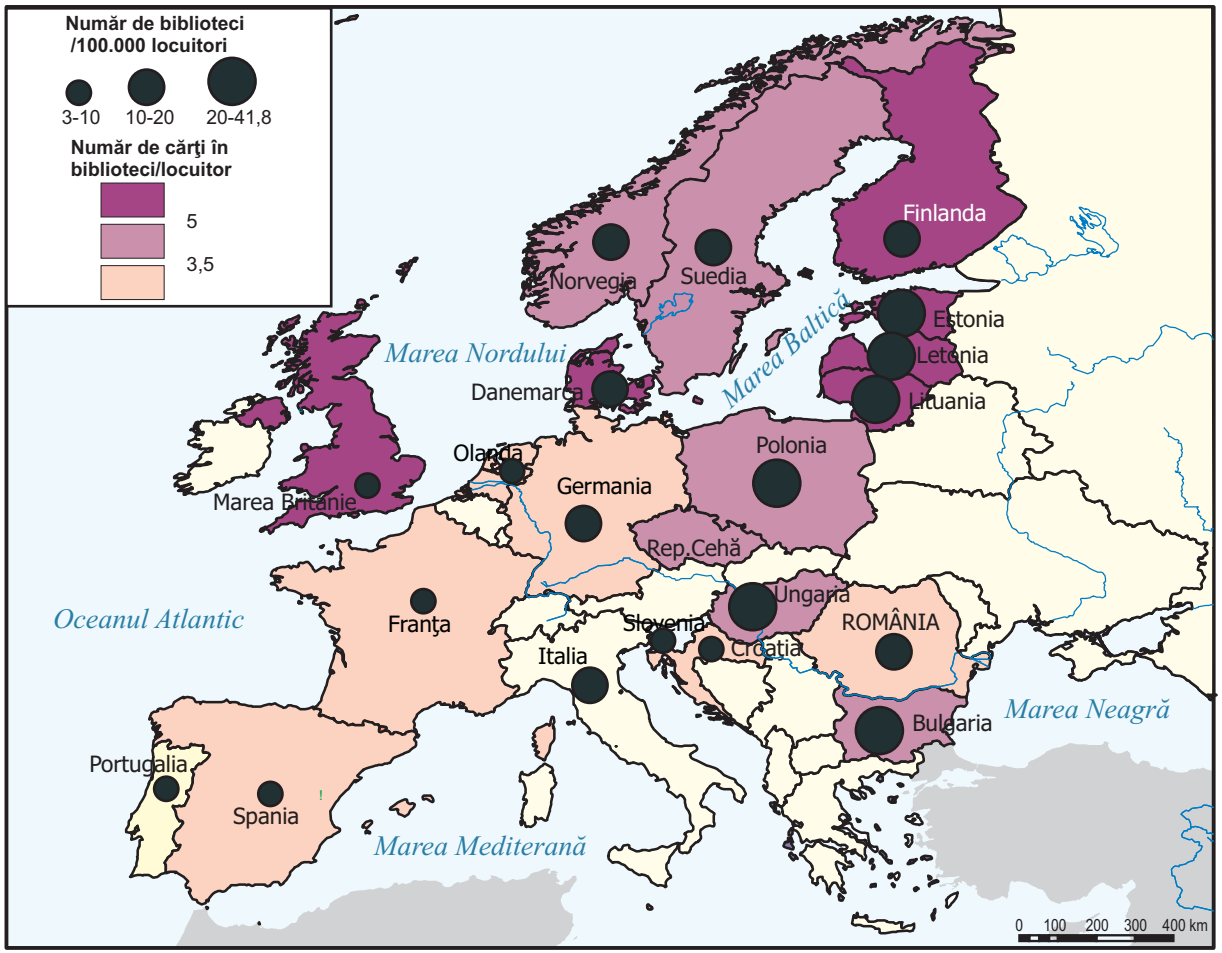

Sursa: statistici naţionale (vezi lista detaliată la pag.41)

Cititori înscrişi în bibliotecile publice (număr de înscrişi/100 locuitori)

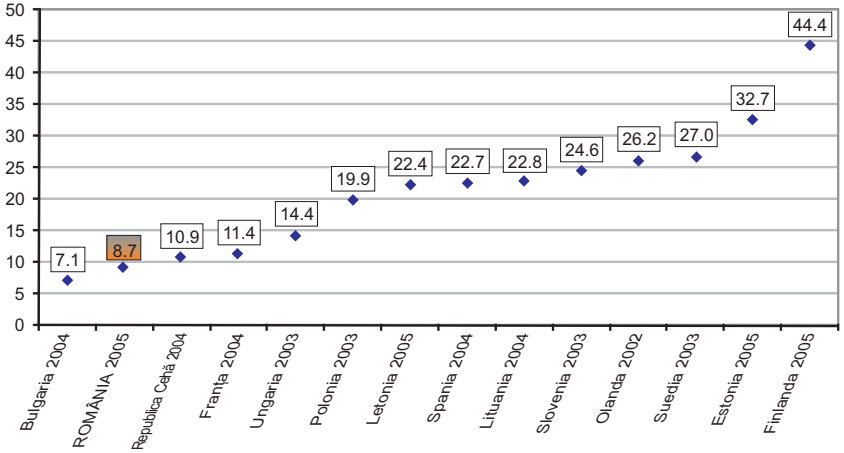

Sursa: statistici naţionale (vezi lista detaliată la pag. 41)

Cititori în bibliotecile publice în unele state europene

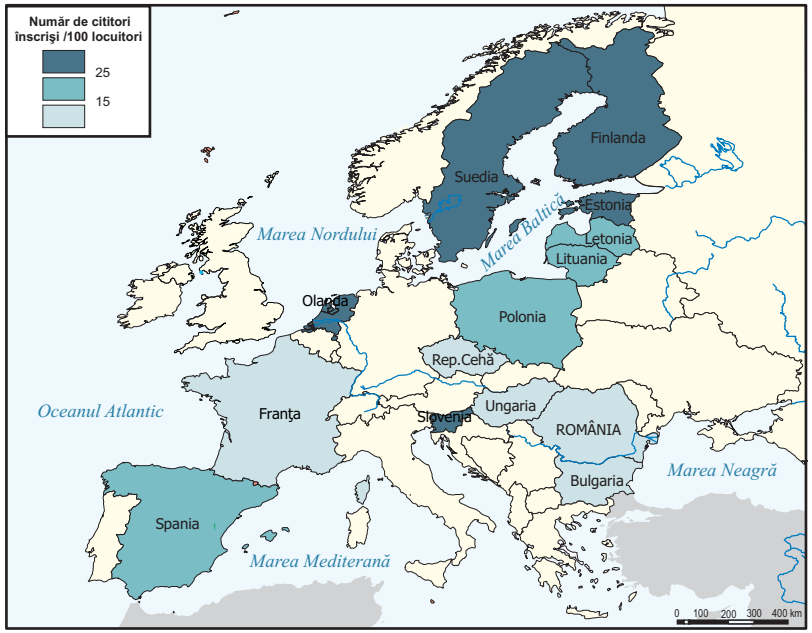

Sursa: statistici naţionale (vezi lista detaliată la pag. 41)

Bibliotecile asigură un acces comod şi economic la cultura scrisă, numărul abonaţilor fiind ridicat atât în ţările occidentale cât şi în cele recent admise în UE. Ierarhiile pe ţări stabilite în funcţie de stocul de cărţi din biblioteci şi cele ale numărului de abonaţi (ambele raportate la numărul de locuitori) prezintă diferenţe semnificative. Pasiunea pentru lectură nu este mereu direct proporţională cu oferta disponibilă. Pasiunea pentru lectură a nordicilor se detaşează faţă de cea a locuitorilor altor ţări europene. În Suedia, de exemplu, deşi numărul de titluri de carte publicate anual o plasează în a doua parte a ierarhiei europene, peste un sfert din populaţie are fişă de împrumut la o bibliotecă publică. Printr-un apetit ridicat pentru lectura cărţilor din bibliotecile publice se caracterizează şi locuitorii din Olanda, Danemarca, ţările baltice. În ierarhia ţărilor europene, România se plasează în poziţie mediană, atât ca resurse disponibile cât şi ca frecventare.

"Industria cărţii" este înscrisă pe un trend ascendent în toate ţările europene (de exemplu, numărul de titluri publicate anual în Marea Britanie este comparabil cu cel din Statele Unite). Aceeaşi dinamică caracterizează şi evoluţia recentă a producţiei editoriale în România.

Producţia editorială (număr de titluri de carte/1.000 locuitori)

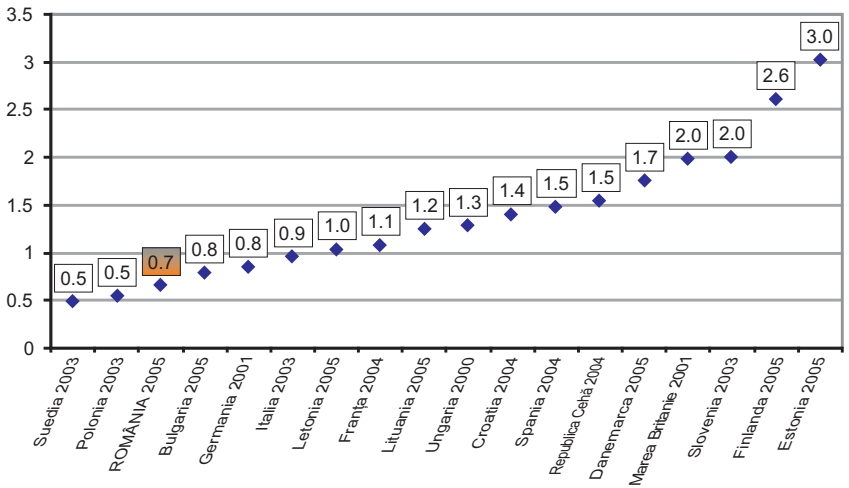

Sursa: statistici naţionale (vezi lista detaliată la pag. 41)

Mărimea demografică şi nivelul economic par să susţină un volum ridicat de carte tipărită. Editurile din Franţa, Spania, Italia contează pe o piaţă mai mare a pasionaţilor de lectură. Apetitul mai mare pentru lectură al celor din ţările nordice sau baltice (aşa cum reiese din eurobarometrele de consum cultural) stimulează activitatea tipografiilor locale.

Producţia de carte (număr de exemplare tipărite/locuitor)

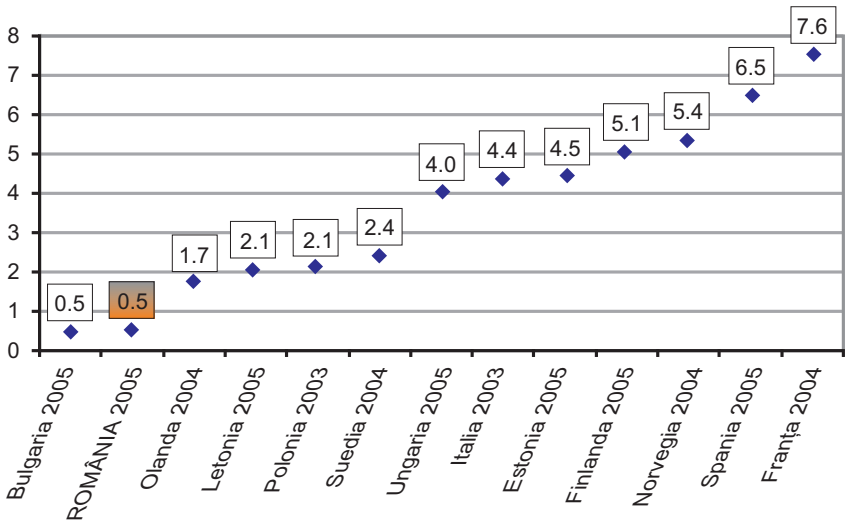

Sursa: statistici naţionale (vezi lista detaliată la pag. 41)

Editarea de cărţi în unele state europene

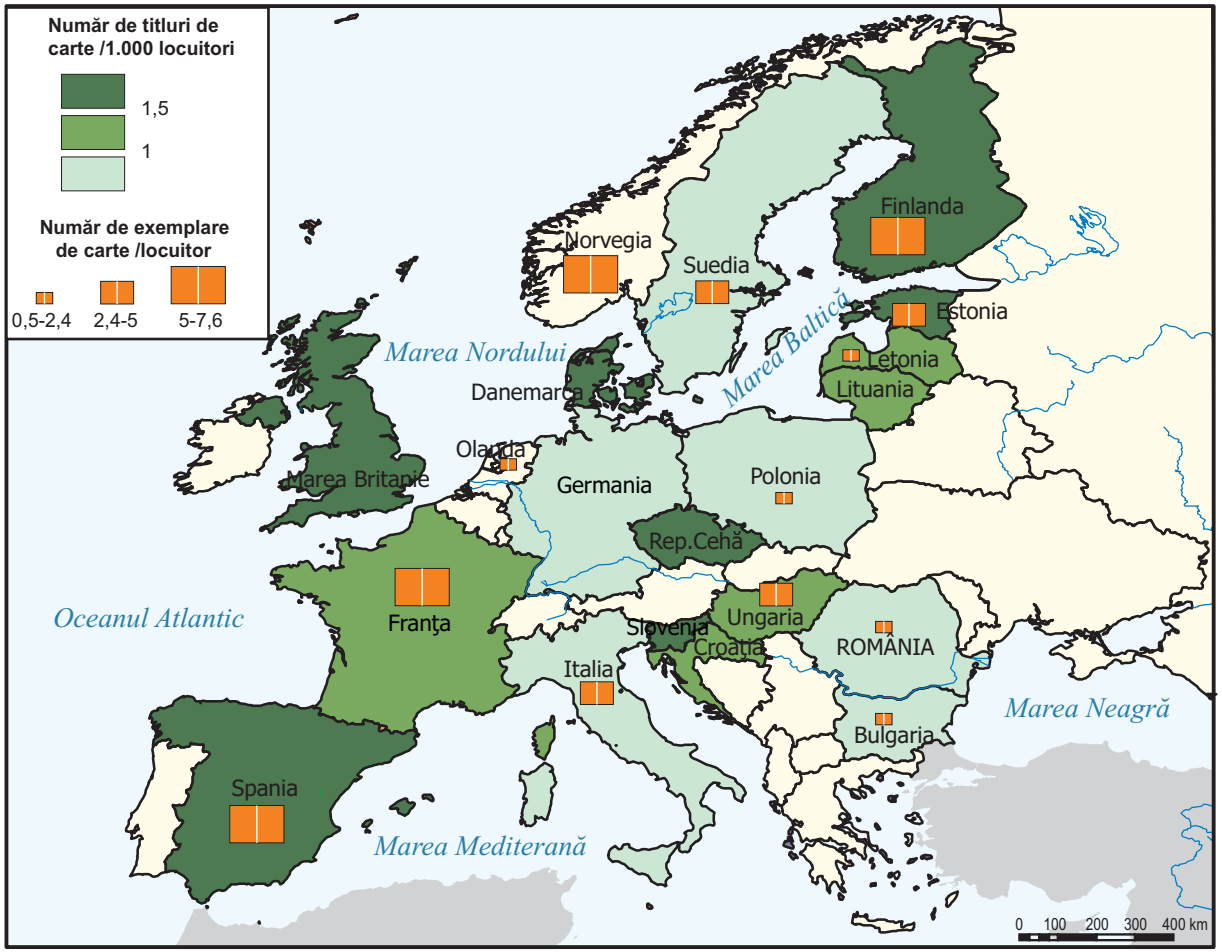

Sursa: statistici naţionale (vezi lista detaliată la pag. 41)

În comparaţie cu celelalte ţări europene selectate, România deţine o infrastructură muzeală bine dezvoltată şi cu un grad ridicat de atractivitate pentru vizitatorii români şi străini. Reţeaua de muzee are o extindere comparabilă cu a altor ţări europene, recunoscute pentru cote ridicate ale atracţiei turistice în muzee (Spania, Portugalia, Polonia). În Europa, se detaşează ţările în care numărul de vizitatori ai muzeelor depăşeşte populaţia naţională (Norvegia, Suedia, Franţa, Spania, Germania – cu cca 100 de milioane de vizitatori anual, Italia ş.a.)

Muzee şi colecţii muzeale (număr de muzee/100.000 locuitori)

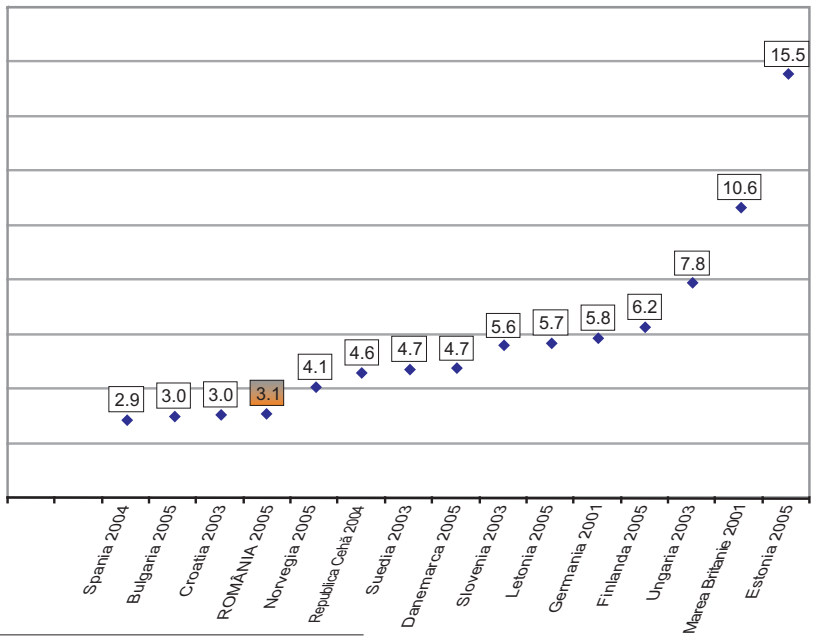

Sursa: statistici naţionale (vezi lista detaliată la pag. 41)

Muzee şi colecţii muzeale în unele state europene

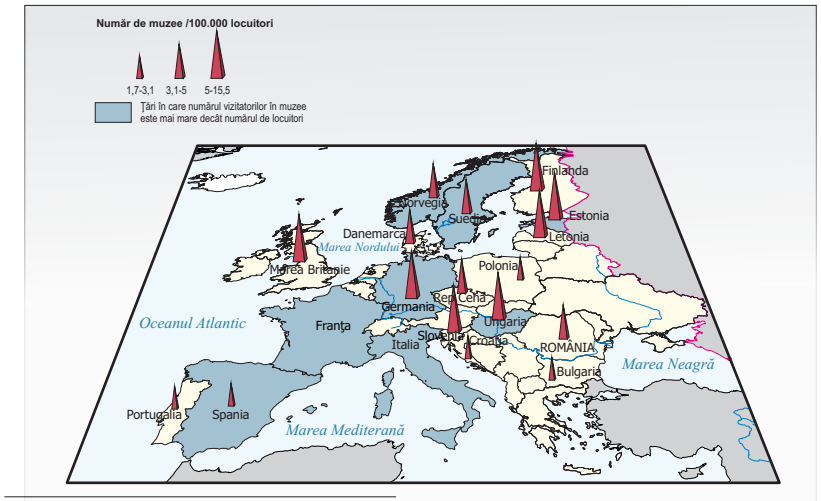

Sursa: statistici naţionale (vezi lista detaliată la pag. 41)

Vizitatori ai muzeelor (număr de vizitatori/1.000 locuitori)

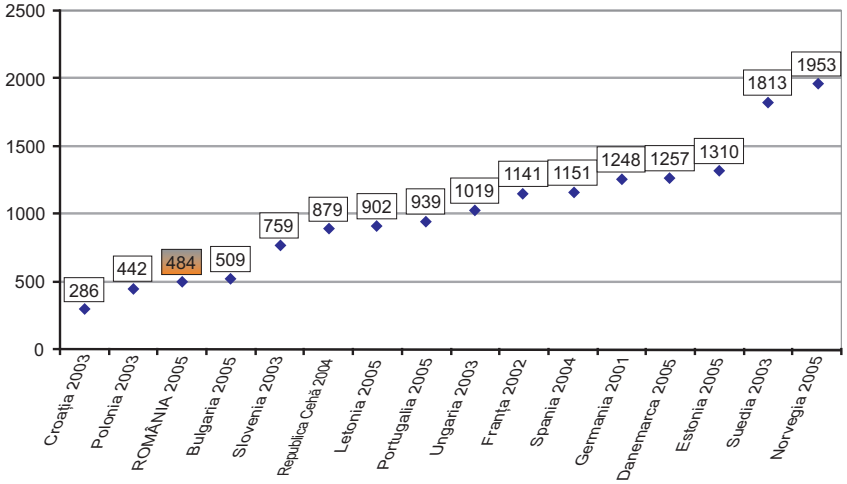

Sursa: statistici naţionale (vezi lista detaliată la pag. 41)

Vizitatori ai muzeelor în unele state europene

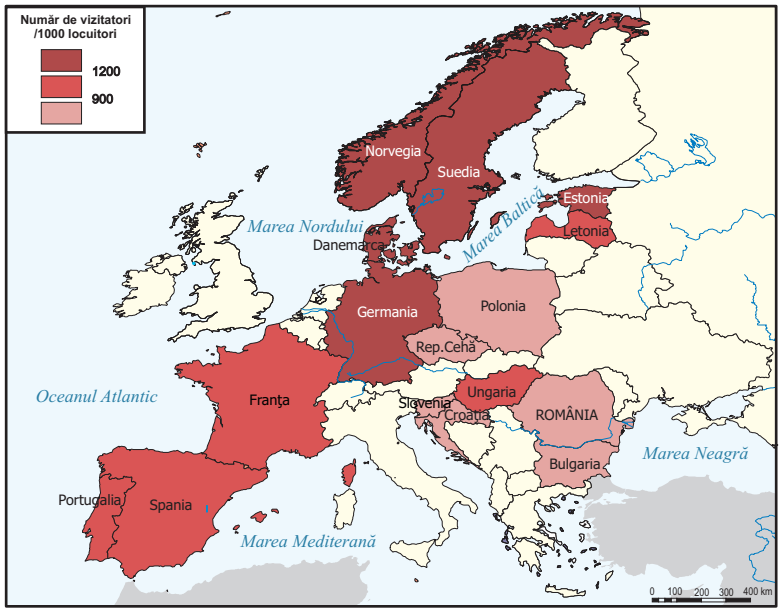

Sursa: statistici naţionale (vezi lista detaliată la pag. 41)

În mod paradoxal, afluxul de vizitatori în muzeele din România este destul de redus, în comparaţie cu infrastructura muzeală disponibilă şi cu interesul ridicat declarat (studiile de consum cultural indică că vizitarea muzeelor este printre primele trei activităţi culturale favorite ale populaţiei din România). Cauzele acestui paradox pot fi legate de evidenţa incompletă a numărului de vizitatori (de exemplu, numărul de vizitatori neplătitori nu este înregistrat).

Cu foarte puţine excepţii, ţările ex-socialiste au dificultăţi economice în menţinerea clădirilor de cinematograf, mai ales pe ultimele niveluri ale ierarhiei urbane (oraşe mici şi mijlocii). Considerat frecvent un produs cultural accesibil, filmul ajunge tot mai frecvent la consumatori în format electronic sau pe căi informale via Internet.

Cinematografe (număr de unităţi/100.000 locuitori)

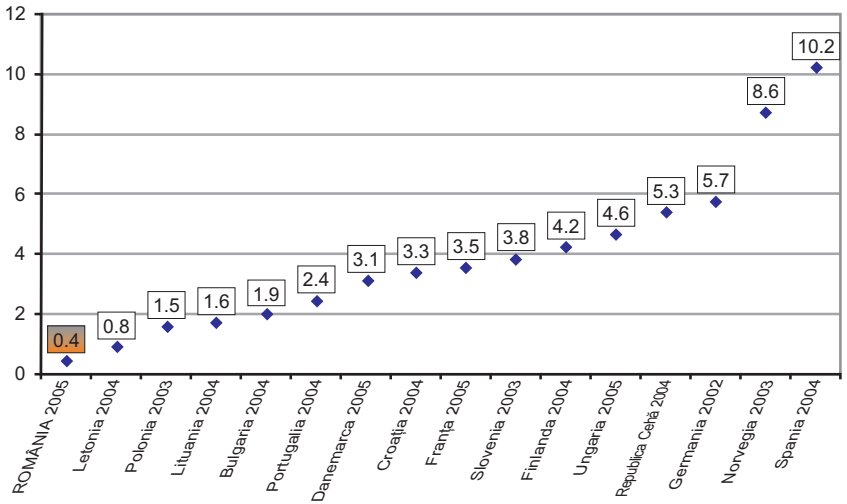

Sursa: statistici naţionale (vezi lista detaliată la pag. 41)

Nivelul economic mai scăzut al ţărilor din Europa Centrală şi de Est pare direct responsabil de numărul mai redus de cinematografe în comparaţie cu situaţia din Franţa, Germania, Spania şi implicit de locurile tot mai puţine în sălile de cinema. Deseori semnalate în mass-media şi de specialiştii în domeniu, problemele de organizare a difuzării publice a filmelor în România sunt printre cele mai alarmante în cadrul infrastructurii culturale disponibile

Locuri în cinematografe (număr de locuri/1.000 locuitori)

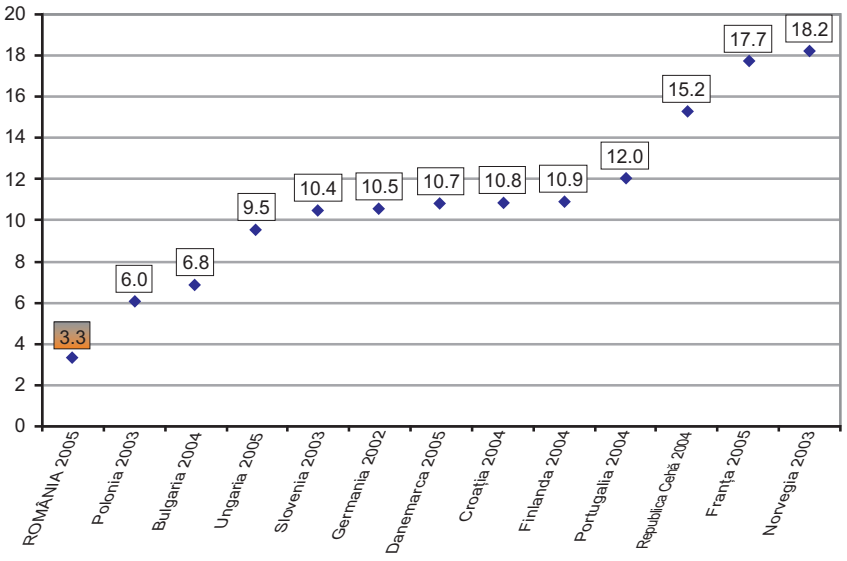

Sursa: statistici naţionale (vezi lista detaliată la pag. 41)

Cinematografe în unele state europene

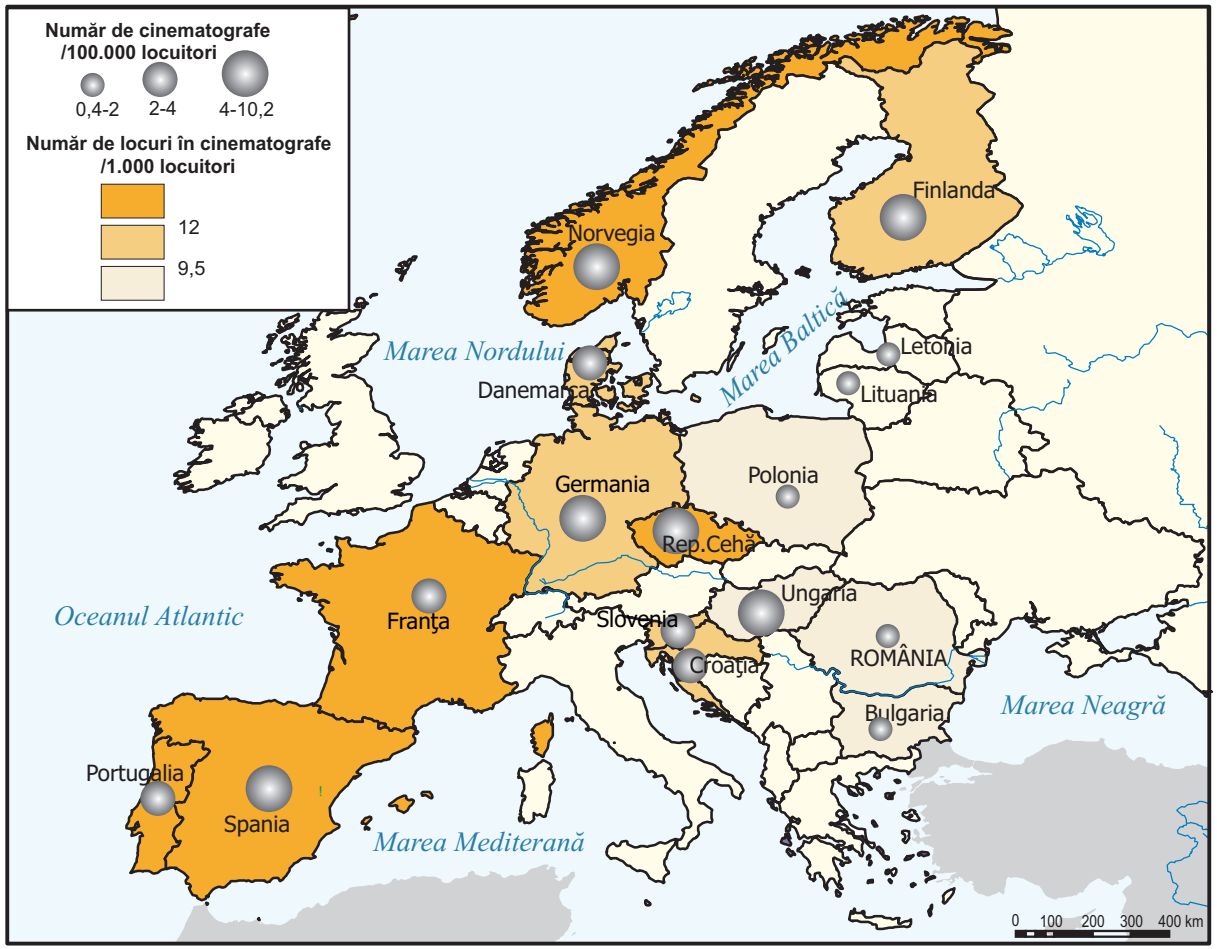

Sursa: statistici naţionale (vezi lista detaliată la pag. 41)

Valorile reduse din dreptul României nu indică neapărat un interes în scădere pentru vizionarea filmelor. Dacă ţinem cont că peste 20% din populaţia ţării dispune de aparate pentru vizionarea CD-urilor şi DVD-urilor, iar gradul de cablare TV a locuinţelor este printre cele mai ridicate din Europa se poate vorbi de domestificarea consumului de filme, cu repercusiuni mai degrabă negative pentru difuzarea filmelor în cinematografe. Numărul redus şi calitatea precară a amenajărilor în sălile de cinema din România, precum şi filierele informale cu costuri reduse ale filmelor în format electronic, încurajează consumul în faţa ecranelor din apartamente.

Spectatori în cinematografe (număr de spectatori/locuitor)

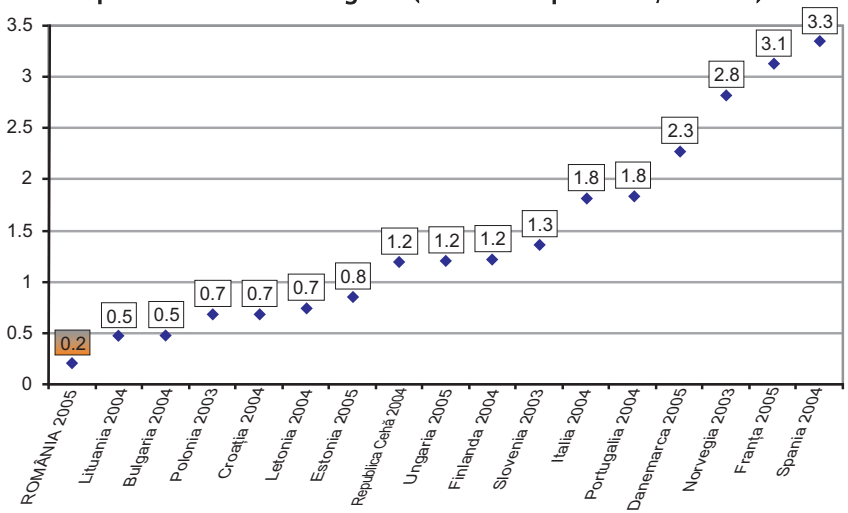

Sursa: statistici naţionale (vezi lista detaliată la pag. 41)

Spectatori de film în cinematografe în unele state europene

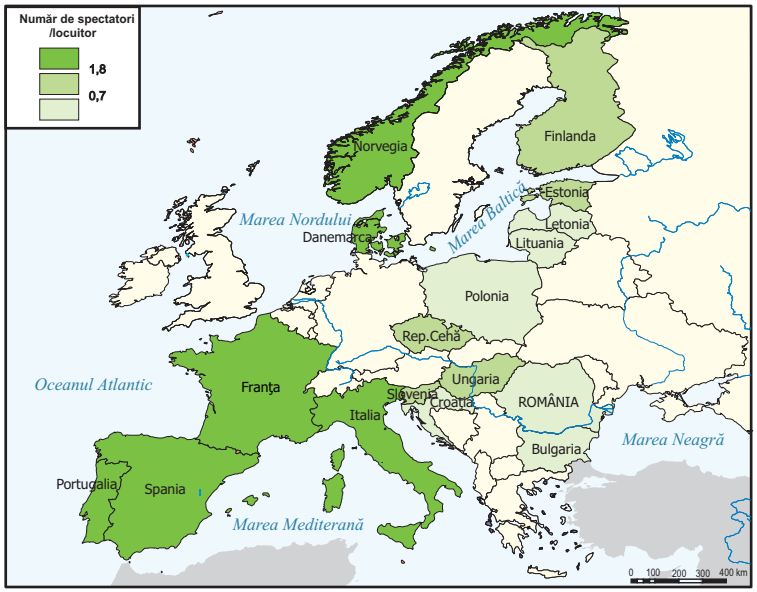

Sursa: statistici naţionale (vezi lista detaliată la pag. 41)

STATISTICI CULTURALE COMPARATIVE ÎN CÂTEVA ŢĂRI EUROPENE

Spectacole în teatre şi instituţii muzicale (număr de spectacole/1.000 locuitori)

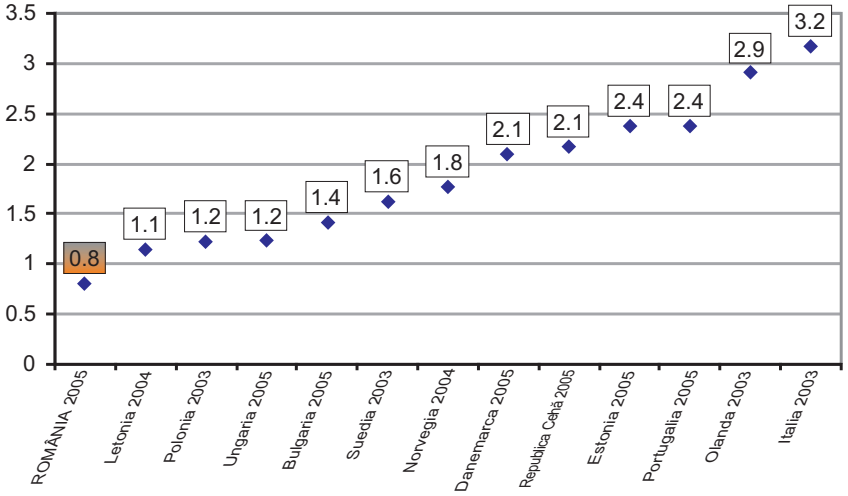

Sursa: statistici naţionale (vezi lista detaliată la pag. 41)

Aparent, numărul mai redus de instituţii de spectacol din România (şi corelat, de spectacole şi de spectatori) reflectă diferenţele în gradul de urbanizare faţă de celelalte ţări europene. În ţările cu o populaţie urbană bine reprezentată, se poate conta pe un public-ţintă mai extins.

Spectatori la spectacolele teatrelor şi instituţiillor muzicale (spectatori/locuitor)

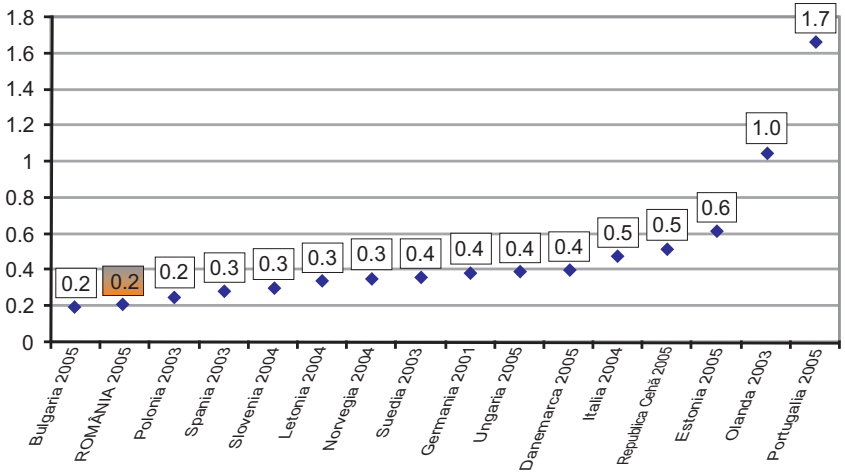

Sursa: statistici naţionale (vezi lista detaliată la pag. 41)

Afluxul de la casele de bilete ale sălilor de spectacol nu sugerează diferenţieri geografice majore în Europa. Valori similare de participare (apropiate de cea specifică pentru România) caracterizează mai mult de jumătate din ţările reţinute pentru analiză.

Teatre şi instituţii muzicale – spectacole şi audienţă

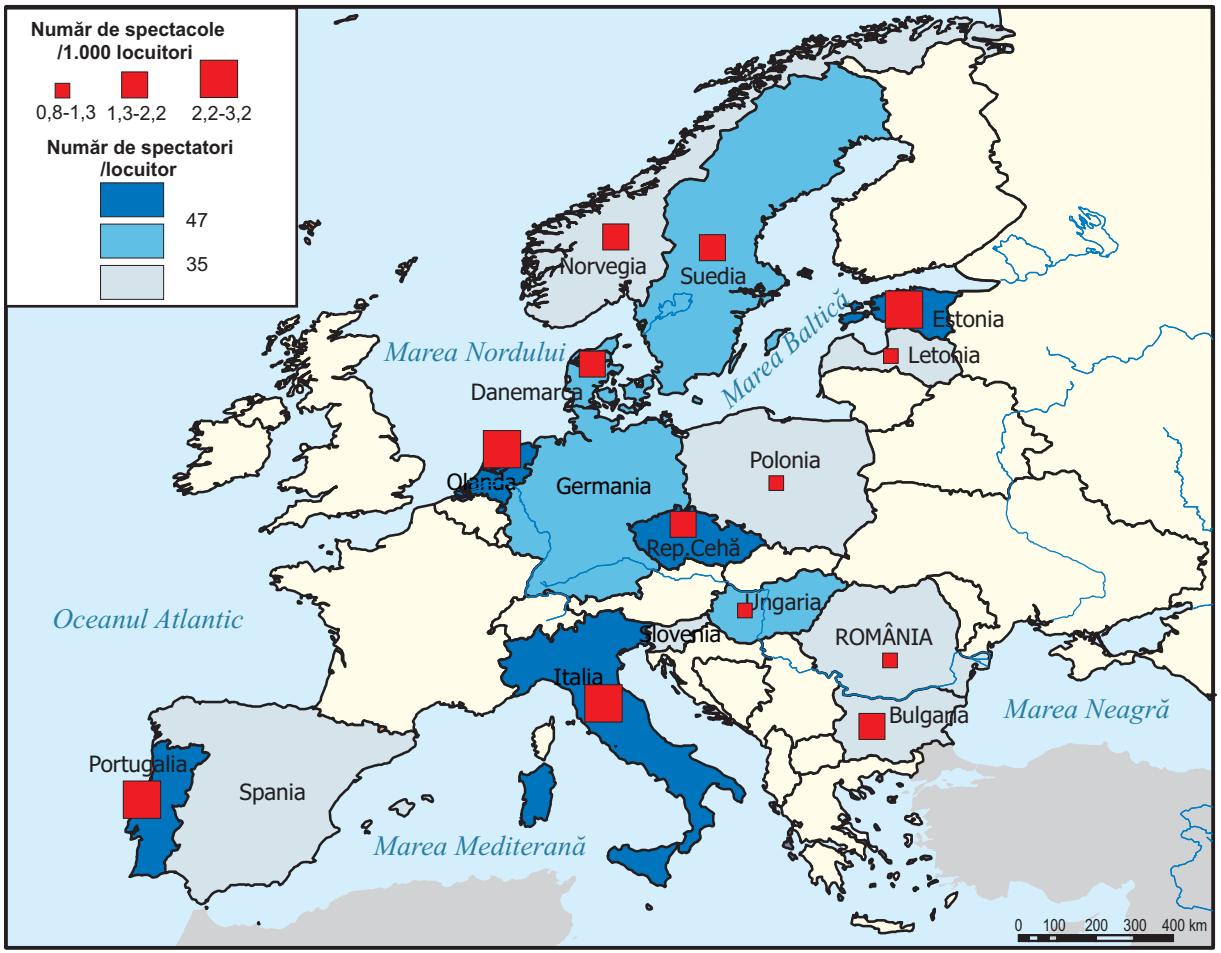

Sursa: statistici naţionale (vezi lista detaliată la pag. 41)

Spectacole în teatre (număr de spectacole/1.000 locuitori)

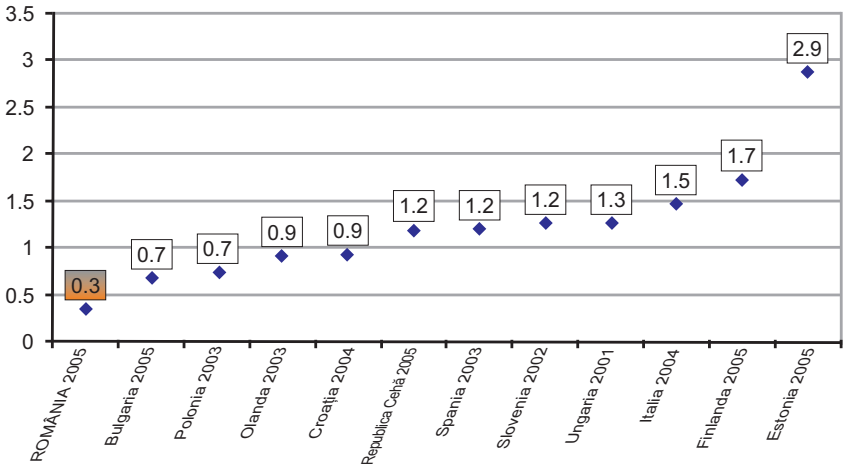

Sursa: statistici naţionale (vezi lista detaliată la pag. 41)

În România, faţă de interesul evident pentru spectacolele de teatru exprimat în barometrele de consum cultural, în domeniul producţiei artistice (număr de spectacole) există un potenţial încă prea puţin valorificat.

Spectatori la spectacole de teatru (număr de spectatori/1.000 locuitori)

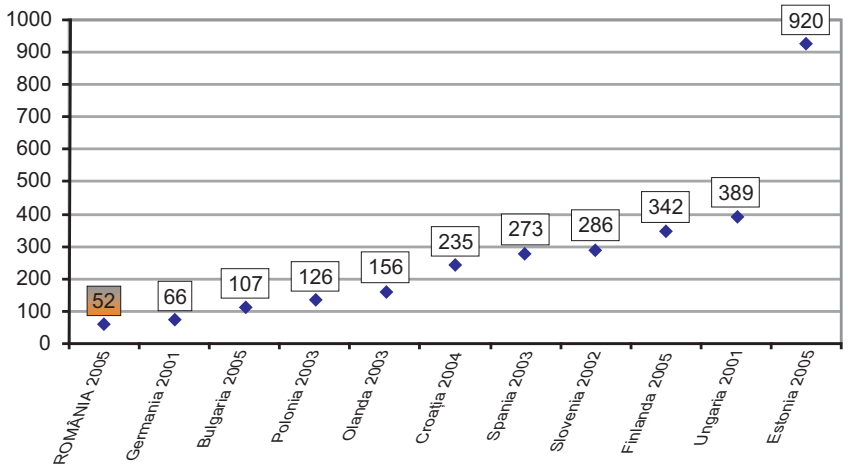

Sursa: statistici naţionale (vezi lista detaliată la pag. 41)

România are o plasare puţin paradoxală – datele barometrelor de consum cultural din 2005 şi 2006 sugerează existenţa unui public foarte fidel spectacolului de teatru. Statisticile solicită prudenţă în interpretare din cauza referinţelor diferite între state (referiri exclusive la teatre publice, includerea teatrelor pentru copii în unele statistici) ceea ce face mai dificilă comparaţia.

Teatre în unele state europene – spectacole şi audienţă

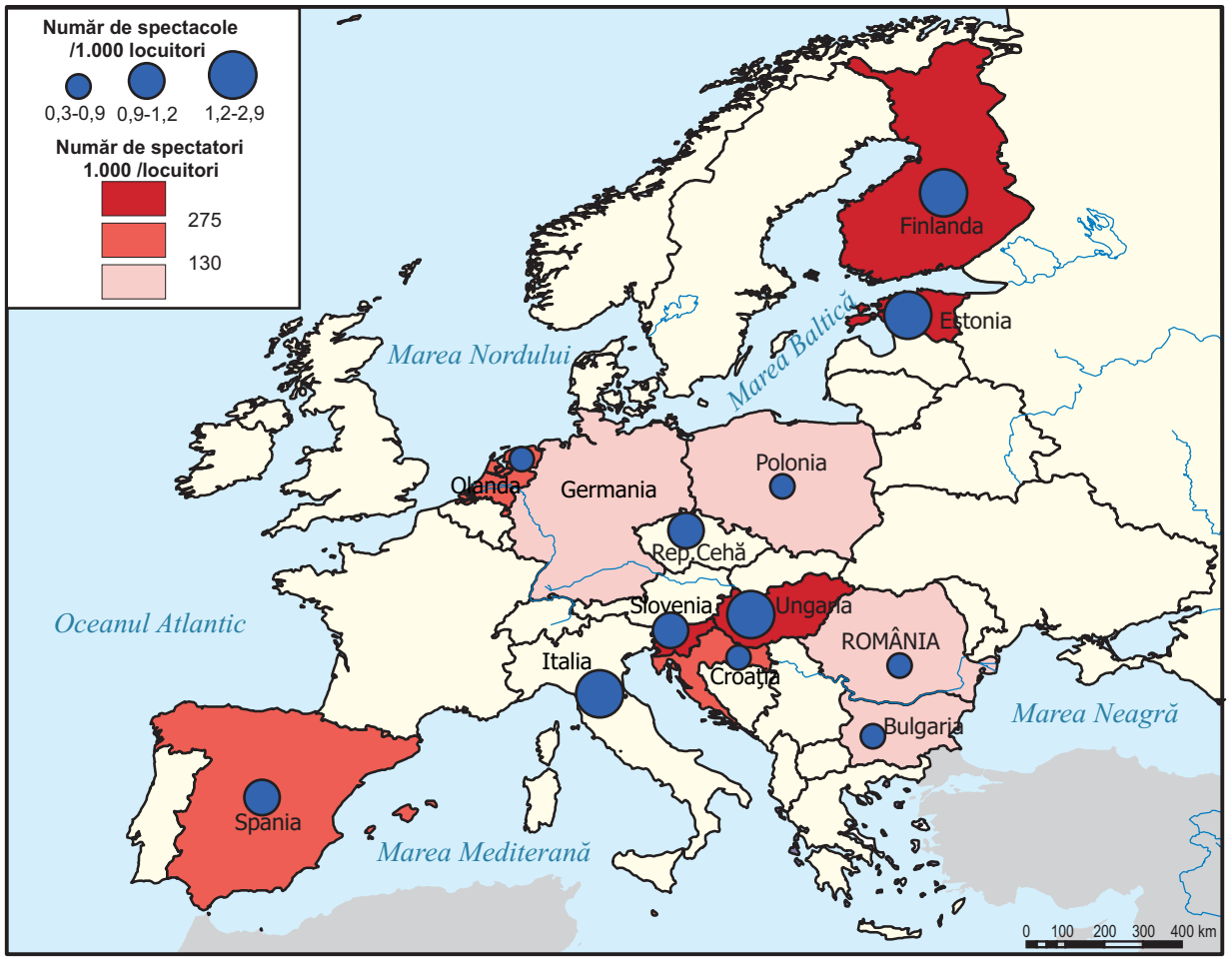

Sursa: statistici naţionale (vezi lista detaliată la pag. 41)

Spectacole în opere (număr de spectacole/1.000 locuitori)

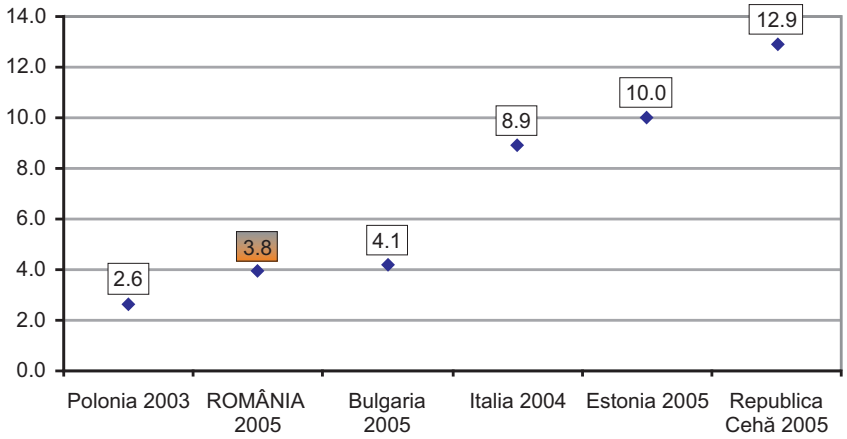

Sursa: statistici naţionale (vezi lista detaliată la pag. 41)

Statisticile referitoare la teatrele de operă au un caracter strict orientativ. Numărul ţărilor cu statistici disponibile este mult prea redus pentru a permite analize comparative. Se poate detaşa o diferenţiere aproximativă între ţările ex-socialiste şi cele ale Europei Occidentale, legată, foarte probabil, mai mult de resursele economice şi mai puţin de tradiţie sau de predispoziţia publicului fidel.

Spectatori la spectacolele de operă (număr de spectatori/1.000 locuitori)

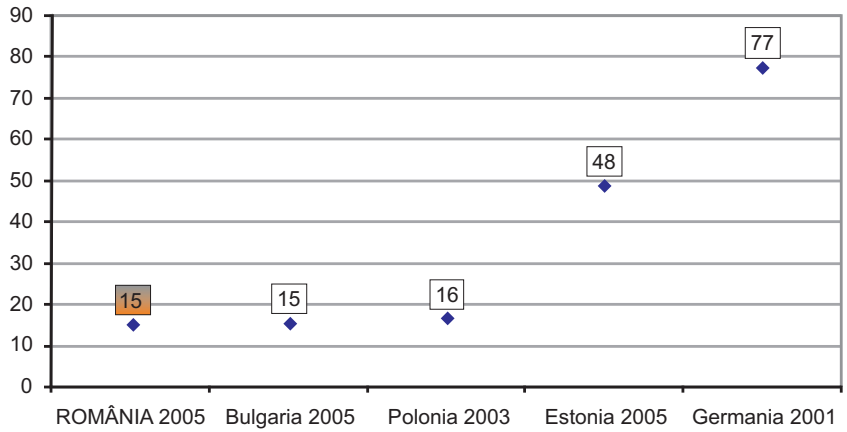

Sursa: statistici naţionale (vezi lista detaliată la pag. 41)

Teatre de operă în unele state europene – spectacole şi asistenţă

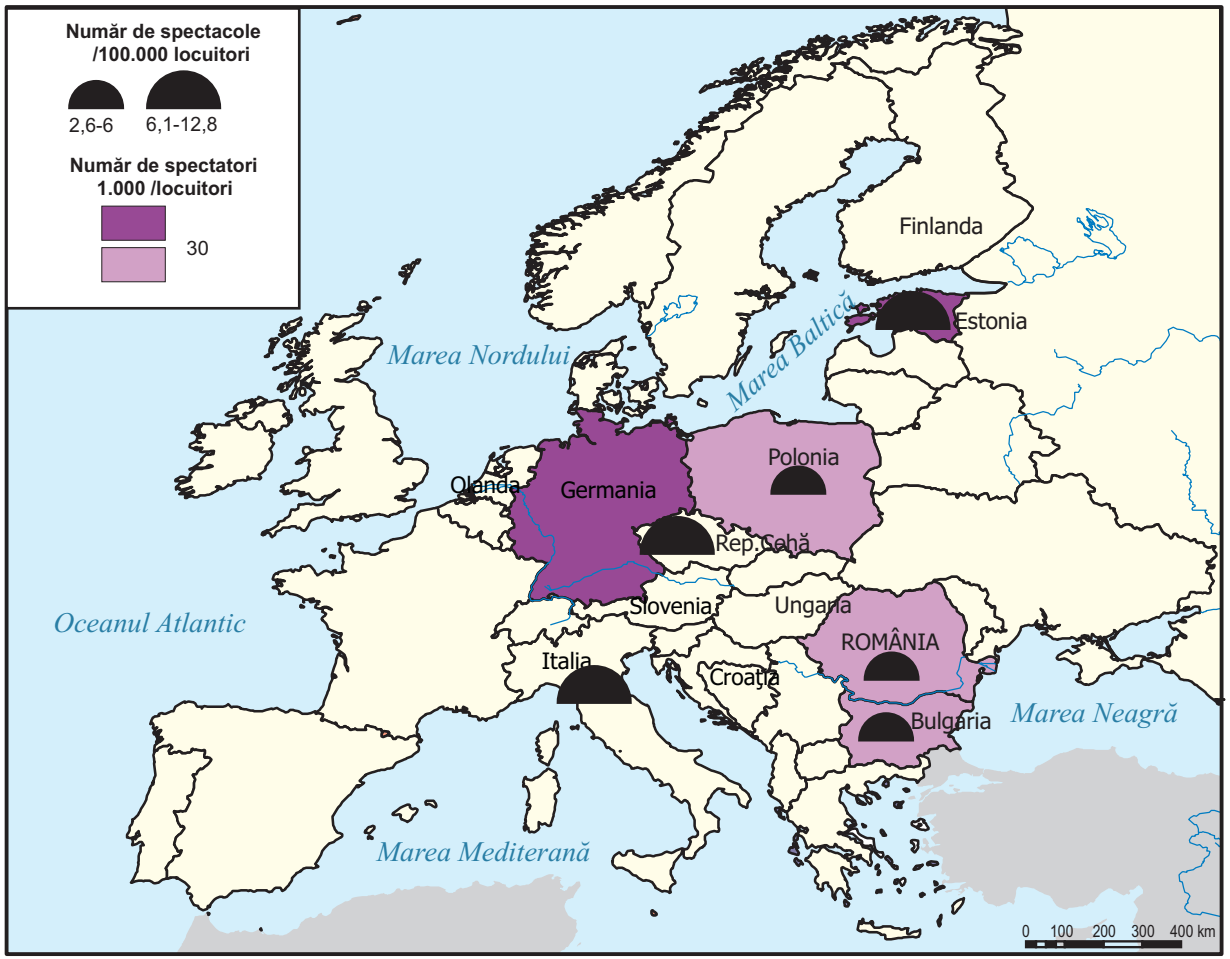

Sursa: statistici naţionale (vezi lista detaliată la pag. 41)

EUROBAROMETRU – ROMÂNIA ÎN PERSPECTIVĂ COMPARATĂ

SURSA DATELOR

Date despre Uniunea Europeană la nivelul anului 2002
Spadaro, Rosario

2002 European's Participation in Cultural Activities: A Eurobarometer survey carried out at the request of the European Commision, Eurostat.
2003 Eurobarometer 2003.1. New Europeans and Culture. Survey requested by European Commission Directorate General Education and Culture.

Date despre ţările candidate (Cehia, Polonia, Cipru, Turcia, Ungaria, Ţările Baltice, Slovenia, Slovacia, Bulgaria, România) la nivelul anului 2003

2003 Eurobarometer 2003.1. New Europeans and Culture. Survey requested by European Commission Directorate General Education and Culture.

Date despre România la nivelul anului 2005

2005 Barometrul de Consum Cultural 2005, Centrul de Studii şi Cercetări în Domeniul Culturii, Ministerul Culturii şi Cultelor.

DOMENIILE COMPARATE

	1. DOTĂRILE CU CĂRŢI
	2. CARE SUNT GUSTURILE MUZICALE DOMINANTE?
	3. PREFERINŢE PENTRU ACTIVITĂŢI CULTURALE
	4. INFRASTRUCTURA PRIVATĂ (DOTĂRI CASNICE PENTRU CONSUMUL CULTURAL)
	5. FOLOSIREA NOILOR TEHNOLOGII

DOTĂRILE CU CĂRŢI

	Uniunea Europeană 2002	Ţările candidate 2003	România 2005
Procentul celor care NU au cel puţin o carte în gospodărie	6 %	17 % NOTĂ: Cehia 1 %, Estonia 1 % România 25 %	12 %
Procentul celor care au sub 25 de cărţi în gospodărie	17%	28% România 2003: 24%, Estonia 7%	18 %
"Colecţionari" de cărţi – peste 400 de cărţi în casă	9%	6% NOTĂ: Cei mai colecţionari sunt cei din Estonia 19%; Letonia 17%, Ungaria 16%	6 %
Unelte de lucru intelectual: enciclopedii şi dicţionare	65%	49% NOTĂ: Estonia 74%; Polonezii 71%; Bulgaria 25%; România 2003– 17%	34%

CARE SUNT GUSTURILE MUZICALE DOMINANTE?

	 Uniunea Europeană 2002	 Ţările candidate 2003	 România 2006
Locul 1	Rock/Pop	Muzică Populară NOTĂ: Muzica populară este mult mai gustată în Europa de Sud-Est decât în ţările central europene	Muzică Populară
Locul 2	Muzică Uşoară (Easy listening)	Muzică Uşoară	Muzică Uşoară (românească)
Locul 3	Muzică Populară	Rock/Pop	Manele
Locul 4	Clasică	Clasică	Clasică

PREFERINŢE PENTRU ACTIVITĂŢI CULTURALE

Cât de des mergeţi la?	Sărbători/ evenimente locale	Spectacole muzică/ divertism.	Muzee expoziţii	Cinema -tograf	Teatru	Operă/ Operetă	Biserică	Hipermarket-uri/Mall-uri	Discotecă /Club
Niciodată	46.06	57.14	61.30	74.27	76.46	87.97	6.92	43.37	69.10
O dată pe lună sau mai rar	47.16	37.83	34.91	23.18	21.43	10.50	49.64	30.83	14.87
De câteva ori pe lună/ săptămânal	4.23	3.06	2.48	1.60	0.87	0.58	32.43	17.86	10.93
De câteva ori pe săptămână	0.80	0.87	0	0.07	0.22	0.07	9.26	5.10	3.06
Aproape zilnic	0.15	0	0	0	0	0	1.02	1.82	0.44
NŞ/NR	1.60	1.09	1.31	0.87	1.02	0.87	0.73	1.02	1.60
Total	100.00	100.00	100.00	100.00	100	100.00	100.00	100.00	100.00

INFRASTRUCTURA PRIVATĂ

(CE % DIN POPULAŢIE ARE ___?)

% – mai mare ca în UE;
% – mai mic decât UE

	TV	Cablu TV	Cărţi	Enciclopedii	Aparat DVD	Casetofon	Comput.	Internet	Cameră video	Aparat foto
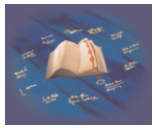 Uniunea Europeană 2002	98	38	94	63	12	67	35	20	12	67
Ţările Candidate 2003	98	29	83	48	10	61	21	11	7	56
România 2006	97	75	88	34	20	63	33	28	9	45

FOLOSIREA NOILOR TEHNOLOGII

	Uniunea Europeană (2002)	Ţările Candidate – 2003	România – 2006
Ce procent din populaţie Foloseşte calculatorul ?	**47%**	**30%** NOTA: Cel mai ridicat din grup de ţări era Slovenia cu 52%	**33%** NOTA: In 2003, cf. Eurostat, 25% din populaţia României folosea calculatorul
Pentru ce este folosit internet – ul?	Nu avem date	Locul 1: Comunicare Locul 2: Distracţie Locul 3: Educaţie	Locul : Educaţie Locul 2: Comunicare Locul 3: Distracţie

CONCLUZII

CĂRŢI

+ Achiziţiile de cărţi şi enciclopedii sunt sub nivelul UE şi al ţărilor candidate 2003

+ Există totuşi un segment al populaţiei (colecţionarii de cărţi) care este comparabil din punctul de vedere al mărimi bibliotecii cu UE şi ţările candidate.

GUSTURILE MUZICALE

+ Gusturile muzicale sunt foarte diferite faţă de Uniunea Europeană, dar destul de comparabile cu ţările candidate 2003. Gusturile româneşti par să aparţină zonei Europei de Sud-est (Bulgaria, Turcia, Serbia), dominate de muzica populară şi manele.

ACTIVITĂŢILE CULTURALE

+ Activităţile culturale cele mai populare din România diferă substanţial atât faţă de cele din Uniunea Europeană, cât şi faţă de cele din ţările candidate 2003. În timp ce cinematograful, bibliotecile şi vizitarea muzeelor predomină în UE/ţările candidate, în România sărbătorile publice, spectacolele de muzică şi vizitarea muzeelor sunt predominante. Aceasta se poate datora în primul rând bugetului redus alocat culturii de către gospodării, dar şi stării precare a cinematografelor.

INFRASTRUCTURA PRIVATĂ (DOTĂRILE CASNICE)

+ Dotările casnice sunt comparabile cu cele din UE şi ţările candidate (la nivelul anului 2002-2003). În România, cablul TV este mai răspândit, cu extensia sa de internet în spaţiul privat.

+ Se poate vorbi de o "orientare" a consumului cultural, centrat pe TV, internet, consum audio-video.

LISTA SURSELOR DE DATE PENTRU REPREZENTĂRILE GRAFICE ALE INFRASTRUCTURII CULTURALE ÎN UNELE STATE EUROPENE

ROMÂNIA – INSTITUTUL NAŢIONAL DE STATISTICĂ, 2006, Anuarul Statistic al României, Bucureşti

BULGARIA – http://www.nsi.bg/SocialActivities_e/Culture_e.htm

CROAŢIA – http://www.dzs.hr

DANEMARCA – http://www.dst.dk

ESTONIA – http://pub.stat.ee

FINLANDA – http://www.tilastokeskus.fi

FRANŢA – http://www.insee.fr

GERMANIA – http://www.destatis.de/themen/

ITALIA – http://www.istat.it/dati/

LETONIA – http://data.csb.lv/EN/

LITUANIA – http://www.std.lt/en/

LUXEMBURG – http://www.statistiques.public.lu/

MAREA BRITANIE – http://www.statistics.gov.uk

NORVEGIA – http://www.ssb.no/english/

OLANDA – http://www.cbs.nl/en-GB/

POLONIA– http://www.stat.gov.pl/english/

PORTUGALIA – http://www.ine.pt/prodserv/indicadores/

REPUBLICA CEHĂ – http://www.czso.cz/eng/

SERBIA-MUNTENEGRU – http://www.szs.sv.gov.yu/

SLOVENIA – http://www.stat.si/

SPANIA – http://www.ine.es

SUEDIA – http://www.scb.se

UNGARIA – http://portal.ksh.hu